

Portefeuillehouder: J. Kleijnen
Datum collegevergadering: 4 november 2025
Datum commissievergadering: 24 november 2025
Datum raadsvergadering: 15 december 2025

1. Onderwerp

Vaststelling Meerjarenplan Bibliotheekwerk Heuvelland - Beleidsplan ter versterking van het regionale en lokale bibliotheekwerk 2026-2031

2. Voorstel

- Het Meerjarenplan Bibliotheekwerk Heuvelland - Beleidsplan ter versterking van het regionale en lokale bibliotheekwerk 2026-2031 vast te stellen.

3. Inleiding

Vanaf medio 2026 zijn gemeenten wettelijk verplicht om te zorgen voor toegankelijke en volwaardige bibliotheekvoorzieningen. Deze verplichting vloeit voort uit de wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB), waarbij de bestaande bevorderingstaak van gemeenten is omgezet in een expliciete zorgplicht. Dit houdt onder meer in dat elke gemeente minimaal één fysieke bibliotheekvestiging moet hebben, met een professionele personeelsbezetting en een minimale openstelling van 15 uur per week.

Voor de gemeente Valkenburg aan de Geul betekent dit dat zij samen met de gemeenten Vaals en Eijsden-Margraten en de Stichting Heuvellandbibliotheken (SHB) een regionaal meerjarenbeleidsplan heeft opgesteld. SHB verzorgt het bibliotheekwerk in deze drie gemeenten en speelt een centrale rol als uitvoerende en verbindende organisatie. De samenwerking is gericht op het realiseren van een toekomstbestendige, inclusieve en maatschappelijk verankerde bibliotheekvoorziening, met bijzondere aandacht voor kwetsbare doelgroepen en lokale behoeften.

De provincie Limburg zal toezicht houden op de uitvoering van deze zorgplicht in het kader van het interbestuurlijk toezicht. Met dit raadsvoorstel wordt beoogd het plan tijdig vast te stellen, zodat de gemeente Valkenburg aan de Geul voldoet aan de wettelijke verplichtingen en voorbereid is op de toezichtrol van de provincie.

De gemeenteraad wordt gevraagd dit plan vast te stellen.

4. Beoogd effect / doel

Met dit besluit wordt beoogd om:

- te voldoen aan de wettelijke zorgplicht per 2026;
- een toekomstbestendige, toegankelijke en inclusieve bibliotheekvoorziening te realiseren;
- de maatschappelijke rol van de bibliotheek te versterken, met name op het gebied van geletterdheid, digitale inclusie en kansengelijkheid.

5. Argumenten

1.1 Het voorstel past in het ingezette beleid

Het Meerjarenbeleidsplan sluit aan bij de gemeentelijke opgaven binnen het sociaal domein van Valkenburg aan de Geul. De gemeente streeft naar een sterke en toegankelijke sociale basis waarin inwoners gezond en prettig samenleven, en waarin kwetsbare inwoners tijdig passende ondersteuning ontvangen. Binnen deze kaders vervult de bibliotheek een verbindende rol als publieke voorziening die actief bijdraagt aan inclusie, kansengelijkheid en gemeenschapsvorming. Het plan ondersteunt de integrale aanpak van maatschappelijke vraagstukken zoals armoede, laaggeletterdheid, digitale uitsluiting en eenzaamheid. In wijken als Broekhem en Hekerbeek wordt de bibliotheek ingezet als platform voor ontmoeting en het versterken van basisvaardigheden.

Daarnaast sluit het plan aan bij de ambities uit het OAB-beleidsplan, waarin structurele samenwerking met Samenwerkende Kindcentra (SKC's), het stimuleren van taalontwikkeling en ouderbetrokkenheid centraal staan. SKC Berg fungeert hierbij als voorbeeldlocatie, waar de bibliotheek een centrale rol vervult als educatief-maatschappelijk knooppunt.

1.2 Het voorstel sluit aan bij landelijke kaders

Het Meerjarenplan sluit aan bij de landelijke koers zoals deze is vastgelegd in het Bibliotheekconvenant en de Netwerkagenda. Hierin worden bibliotheken gepositioneerd als maatschappelijke en educatieve basisvoorzieningen. De gewijzigde Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB) onderstreept deze rol door gemeenten vanaf 2026 een wettelijke zorgplicht op te leggen. Daarmee wordt de verantwoordelijkheid van gemeenten niet alleen beleidsmatig, maar ook juridisch verankerd.

Binnen dit landelijke bibliotheekstelsel zijn landelijke normen vastgesteld voor aanwezigheid, bekostiging en professioneel bemenste openingstijden. Het Meerjarenplan voorziet in een groeipad waarmee de gemeente Valkenburg aan de Geul stapsgewijs toewerkt naar deze normen. Door te investeren in monitoring, productenboek en prestatie-indicatoren, sluit het voorstel aan bij de landelijke eisen voor transparantie, verantwoording en stelselkwaliteit. Daarmee draagt het plan bij aan een robuuste uitvoering van de zorgplicht en aan de versterking van het bibliotheekstelsel als geheel.

1.3 De bibliotheek is een strategische partner in maatschappelijke ontwikkeling en sociaal domein

De Stichting Heuvellandbibliotheken (SHB) ontwikkelt zich tot een robuuste netwerkorganisatie die programmatisch werkt aan drie landelijke opgaven: het terugdringen van laaggeletterdheid, het versterken van digitale participatie en het bevorderen van een leven lang leren. Daarbij staat de lokale behoefte in elke gemeente centraal. In Valkenburg aan de Geul betekent dit onder meer inzet op wijkgerichte programmering, samenwerking met onderwijs en kinderopvang, en het creëren van laagdrempelige 'derde plekken' zoals SKC Berg en mogelijk De Polfermolen.

SHB werkt samen met maatschappelijke partners zoals scholen, welzijnsorganisaties en zorginstellingen, en fungeert als een vooruitgeschoven post van gemeentelijk beleid. De bibliotheek biedt inwoners toegang tot kennis, cultuur en participatie, en draagt bij aan het versterken van sociale cohesie, zelfredzaamheid en gemeenschapsvorming.

Daarnaast wordt in het plan ingezet op schaalvergroting en samenwerking met omliggende bibliotheken, waaronder Mijn Streek. Deze samenwerking is gericht op het delen van kennis, het vergroten van efficiëntie en het versterken van de regionale bibliotheekinfrastructuur. Door deze verbindingen wordt SHB gepositioneerd als een stabiele en toekomstgerichte partner in het bredere bibliotheeklandschap.

1.4 Het plan is financieel en organisatorisch haalbaar

Het meerjarenplan is opgebouwd rond een realistisch ingroeimodel van zes jaar (2026-2031), waarmee de gemeente Valkenburg aan de Geul stapsgewijs toewerkt naar de landelijke bekostigingsnorm van €22 per inwoner. De benodigde middelen zijn opgenomen in de gemeentelijke begroting en worden aangevuld met de decentralisatie-uitkering en een verantwoorde inzet van SHB-reserves. Jaarlijkse indexering op basis van loon- en prijsontwikkelingen is voorzien, waardoor het plan meebeweegt met stijgende kosten.

Organisatorisch is het plan verankerd in een vaste planning- en controlcyclus (P&C), met tweemaal per jaar rapportage via KPI's en het productenboek. De uitvoering ligt bij SHB, die werkt met een professioneel team en een grote groep vrijwilligers. De organisatie is gecertificeerd volgens het landelijke kader 'Kwaliteit in Beeld' en wordt de komende jaren verder geprofessionaliseerd. Daarnaast wordt in het plan ingezet op samenwerking met omliggende bibliotheken, waaronder Mijn Streek, om schaalvoordelen te benutten en kennisdeling te versterken. Deze regionale samenwerking draagt bij aan de robuustheid van de organisatie en vergroot de uitvoeringskracht binnen het bibliotheekstelsel.

1.5 Vernieuwing van het bestuur van de SHB versterkt de uitvoeringskracht

In de zomer van 2024 heeft het voltallige bestuur van de SHB zijn functie neergelegd. Inmiddels is een nieuw bestuur aangetreden met brede expertise en sterke lokale betrokkenheid. Deze bestuurswisseling markeert een belangrijke stap in de professionalisering van SHB als maatschappelijke en educatieve netwerkorganisatie.

De gemeenten ondersteunen de ontwikkeling richting een Raad van Toezicht-model, conform de Governance Code Cultuur (2019), waarmee transparantie, integriteit en een duidelijke scheiding tussen bestuur en toezicht worden bevorderd. Hoewel deze bestuursvorm nog niet definitief is ingevoerd, wordt deze richting gezien als een versterking van de bestuurlijke structuur en uitvoeringskracht van SHB.

Daarnaast wordt in het plan ingezet op samenwerking met omliggende bibliotheken, waaronder Mijn Streek. Deze regionale verbindingen dragen bij aan schaalvoordelen, kennisdeling en een stabielere positionering van SHB binnen het bredere (sociaal maatschappelijke) bibliotheeklandschap.

6. Kanttekeningen/Risico's

1.1 Beleidsmatige aansluiting vraagt om lokale afstemming

Het meerjarenplan sluit goed aan bij gemeentelijke beleidskaders zoals het armoedebeleid en het OAB-beleidsplan. Tegelijkertijd vraagt de praktische uitvoering van deze beleidsambities om lokale afstemming en samenwerking met relevante partners.

Beleidsdoelen zoals inclusie, ouderbetrokkenheid en basisvaardigheden zijn breed geformuleerd en vergen vertaling naar concrete acties per kern en doelgroep.

Het is belangrijk dat deze verbinding tussen beleid en praktijk actief wordt bewaakt, zodat de maatschappelijke impact van het bibliotheekwerk ook lokaal zichtbaar en voelbaar wordt.

1.2 Het risico op niet-naleving van de zorgplicht is beperkt, mits de randvoorwaarden geborgd blijven

De ingroeistrategie biedt voldoende tijd en ruimte om stapsgewijs toe te werken naar de landelijke normen voor bibliotheekvoorzieningen. De nulmeting laat zien dat Valkenburg aan de Geul op onderdelen al voldoet aan de wettelijke eisen, zoals spreiding en bereik. Toch blijft het van belang dat de uitvoering zorgvuldig wordt gemonitord en dat de samenwerking met SHB en de partnergemeenten stabiel en transparant verloopt.

Het plan voorziet in jaarlijkse rapportages via KPI's en het productenboek, ingebed in de gemeentelijke P&C-cyclus. Deze instrumenten zijn essentieel om tijdig bij te sturen en om de voortgang richting de normen te bewaken. Daarnaast is het belangrijk dat de bestuurlijke en ambtelijke overlegstructuur goed functioneert, zodat afwijkingen vroegtijdig gesignaleerd en besproken worden.

1.3 borging van lokale autonomie versus regionale schaalvergroting

Hoewel de schaalvergroting en samenwerking met omliggende bibliotheken zoals Mijn Streek voordelen biedt op het gebied van efficiëntie, kennisdeling en infrastructuurversterking, bestaat het risico dat de lokale autonomie en maatwerkbenadering onder druk komen te staan. De kracht van SHB ligt juist in het inspelen op lokale behoeften, zoals wijkgerichte programmering en samenwerking met lokale partners.

Het is belangrijk om te bewaken dat regionale samenwerking niet leidt tot uniformering van aanbod of verminderde herkenbaarheid van de bibliotheek als lokale partner in het sociaal domein.

1.4 Financiële ruimte kan onder druk komen te staan bij stijgende kosten

Hoewel het plan financieel en organisatorisch als haalbaar wordt gepresenteerd, is het deels afhankelijk van aanvullende middelen zoals de decentralisatie-uitkering en een beperkte inzet van SHB-reserves.

Dit zou in theorie kunnen leiden tot kwetsbaarheid bij toekomstige begrotingswijzigingen of beleidsverschuivingen. Tegelijkertijd is er op dit moment geen aanleiding om te veronderstellen dat

deze constructie onder druk komt te staan. De gemeente heeft zich gecommitteerd aan een geleidelijke groei richting de landelijke norm van €22 per inwoner, en de inzet van reserves is beperkt tot de opstartfase. Tevens is er voorzien in een jaarlijkse indexering van de gemeentelijke begrotingsruimte.

Daarmee blijft het plan vooralsnog financieel robuust en toekomstbestendig.

1.5 Bestuurlijke overgang

De bestuurswisseling en de overgang naar een eventueel Raad van Toezicht-model bieden kansen voor professionalisering, maar zullen dan ook vragen om een zorgvuldige implementatie. Nieuwe bestuursleden moeten tzt snel vertrouwd raken met lokale context en opgaven. Dit brengt tijdelijk risico mee voor bestuurlijke continuïteit.

Dat risico wordt echter als acceptabel beschouwd, gezien de brede expertise en lokale betrokkenheid van het nieuwe en huidige bestuur én de actieve ondersteuning vanuit de gemeenten.

7. Financiën

De financiële consequenties zijn opgenomen in de gemeentelijke begroting. Voor de vaststelling van dit beleidsplan zijn dan ook geen aanvullende middelen benodigd. De uitvoering past binnen de huidige begrotingskaders. Eventuele financiële actualisaties worden via de reguliere P&C-cyclus verwerkt.

8. Uitvoering

De uitvoering van het plan vindt plaats door Stichting Heuvellandbibliotheken, in samenwerking met de partnergemeenten. Monitoring vindt plaats via structurele rapportages, aansluitend op de P&C-cyclus van de samenwerkende gemeenten.

9. Communicatie

Op het moment dat het meerjarenplan kan worden aangeleverd bij de Provincie (die in de zorgplicht een toezichthoudende rol zal krijgen). Zal uw raad hiervan op de hoogte gebracht worden.

10. Bijlagen

- B1 Meerjarenbeleidsplan Bibliotheekwerk Heuvelland 2026-2031.
- B2 Beleidsplan Stichting Heuvellandbibliotheken 2025-2028.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Valkenburg aan de Geul,

mr. G.S. Reehuis
algemeen directeur/gemeentesecretaris

D.M.M.T. Prevoo
burgemeester

De raad van de gemeente Valkenburg aan de Geul,

Gezien het voorstel van het college van burgemeester en wethouders de dato 4 november 2025;

Gehoord de raadscommissie Sociaal Domein de dato 24 november 2025;

B e s l u i t :

- Het Meerjarenplan Bibliotheekwerk Heuvelland - Beleidsplan ter versterking van het regionale en lokale bibliotheekwerk 2026-2031 vast te stellen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van 15 december 2025.

De raad voornoemd,

mr. J.W.L. Pluijmen,
griffier

D.M.M.T. Prevoo,
voorzitter